

ԵՐԿԱՆԴ ՏԵՐ-ԽԱԶՍԻՐՅԱՆ

Ժիրայրի հետ եւ առանց Ժիրայրի

Երեւոյթի, նոյեմբերի 29-ին, Բոստոնում հողին հանձնվեց Ժիրայր Դանիելյանի` հայկական մատենագիտության, հայ լրագրության ու մամուլի, հայ դրոշմաբանի, ընդհանրապէս հայագիտության ամենահին, բացառիկ մատենագիտի մեկ մասնիկը: Նրա մահը գովազդի էմալիով նախորդ համարում, այսօր ներկայացնում ենք ընդամենը մի ֆանի հողված` նրա հիշատակին: Նրա կատարած գործին ու գործունեությանը նվիրված եւ աշխարհի սարբեր կողմերից ստացվող հողվածների բարձր արժեքները, մեր սուղ էջերի դարձնելով, վերադառնում ենք հաջորդ համարներին, ներառյալ գլխավոր խմբագրի գրությունը:

Ժիրայրը վերադառնա կյանք գեթ հուշերի ճամփով: Այդ հուշերը մշտապէս ջերմացնելու են ինձ: Ժիրայրը գրի ու գրի մշակ էր, իր գործին սրված աշխատակար, Վրթանես Փափազյանի խոսքով ասած` հողի աշխատակար: Աստուծո անուն օրը աշակերտ ժամը 6-ին նա Անթիլիասի իր աշխատասենյակում էր: Եթէ յոթն էր հասնում, համարում էր, որ ուշացել է` այսօր ուշ մնացի: Ժամը իննի կամ թէ իննուկեսի մոտերը եւ դուրս էի գալիս իմ սենյակից, որ գնամ իր աշխատասենյակ: Թորոսի միտք հարցնում էի` - Թորոս, դարձնա Ժիրայր եկել է: - Շահնոնց,- երկարացնում էր Թորոսը եւ երկարացնում էր այնքան ու այնպէս, որ ըստ Թորոսի խոսքի երկարացումի կարելի էր ճզգրիս իմանալ, թէ Ժիրայրը ժամը ֆանիսիսն է եկել` ժամը վեցին, վեցանցկեսին, թէ յոթին:

Իր դուռը բացում էի, թէ չէ` - Այ մարդ, ո՞ր ես, ո՞ր մնացիր, հիմա միտք ֆեյ հեռաձայնի: Եկուր, սուրճի ժամը անցավ... Ժիրայրը ինձ հետ խոսելիս սիրում էր իր խոսքի արելիքայի խոսքի երանգները սալ, արելիքայի խոսքի շեշտեր խառնել... Եվ սկիզբ էր առնում մի գրույց, որ ժամեր էր տեսնում եւ թվում էր, վերջ չունէր, գրույց մեր գրականության ու մշակույթի, մեր կյանքի ու հողերի եւ ամեն ինչի մասին: Որքան բան գիտեր Ժիրայրը: Սկիզբում կային վերջին հիսուն-վաթսուն տարիների վկայանքներ որ նա ու պահանջները, այդ կյանքի կենդանի դասերը: Որքան լավ ըմբռնումները: Որքան տեսնում էր իր պատկերային լույսը: Որքան բան գիտեր նա: Իր դասերը: Որքան ամեն մեկը արժանի էր գրի ամբարձրելու եւ գրականության դասնալու: Որքան բան տեսնում էր իր հետ եւ տեսնում անդարձ: Ես խնդրում ու համոզում էի, որ հուշեր գրի, իր դասերը գրի անի, դաստիարակում էի, որ սկիզբից գրականության մեջ հուշերը սիրաշունչ լինեն: Ես անդամս էի նախ քան ինձ, ցույց էր տալիս գրասեղանի դիպչած թղթերի շեշտը ու գրքերի կույրը եւ ասում էր. - Ես որ մտնեմ հուշեր գրելու, ուրեմն այս բոլորը ո՞վ միտք ընեմ: Մեր գրույցի միջոցին մեկ էլ ասում էր` չէր՞սքա՞մ տաշիկին խանգարեմ: Եվ երկուսով ուղղվում էին տաշիկ Տեֆյանի գրասենյակը: Տեսնել ու լսել էր դրոշմաբանի մեծ երկու մեքերը ընկեր-բարեկամների երկխոսությունը` լի միտք սիրով, ջերմությամբ, նուրբ հումորով եւ մանավանդ` ինքնահեգնանքով` «դարձնա տաշիկ...», «դարձնա Ժիրայր...»: Անցավ, ամեն ինչ անցավ: Անցավ մահկանացուն, անցավ հրաշալի մարդն ու ընկեր մտայնականը, բայց մեր սերը իր անձի ու խորի հարգանք իր գործի հանդեպ մեր կյանքի հետ ու մեր կյանքի հետ ինչ որ միտք տեսի...

26 նոյեմբերի Ռոմանո

Աշխարհը չի կարող լուռ մնալ, Կանգնի՛ր Հայաստանի կողքին

Նոյեմբերի 27-ին Փարիզի սուրբ Դով-հաննես Մկրտչի հայ առաքելական եկեղեցու «Նորիան Ֆրենկյան» սրահում տեղի ունեցավ շուրջ 200 հայկազգի Ամալի Գալստյանի ԱՐՑԱԽ խորագիրը կրող ցուցահանդեսը: Հայ առաքելական եկեղեցու Ֆրանսիայի թեմի առաջնորդ Գրիգոր Վարդապետ խաչատրյանը ողջունելով այս նախաձեռնությունը, այն համարեց լավ կարգադրություն: Իր խոսքում, Ֆրանսիայի Ավստրալի ֆաղափ փոխֆաղափապետ Սարգիսյանը կարեւոր համարեց, որ այս նկարները ֆրանսիացիները տեսնեն, եւ

ուժակով ներկայացնել մի անբող ժողովրդի փաստացի գոյությանը եւ մշակութային ժառանգության ոչնչացման վտանգը: Տարիներ ի վեր, հայկական կոթողների ոչնչացումը եղել է թուրք - արաբական հայաջայաց ֆաղափականություն: 44-օրյա Արցախի դաշտազնը, որն ավարտվեց Շուշիի, Դադուքի, Մարտունու շրջանի մի բարձր գյուղերի բռնազավթումով, առաջնահերթ ծրագիրը Արցախի սարածօն հայկական հետերը վերացնելն է: Միջազգային հանրությունն անսարբեր է հայ ժողովրդի նկատմամբ իրականացվող ամենօրյա բարբարոսություններին, որը համահունչ է Նախիջևանում տեղի ունեցած բարբարոսական մշակութային ցեղասպանությանը, Ջուղայի գերեզմանատան անբողական ավերմանը: Այս սարսափելի արարները յուրաքանչյուր հայի համար դառն հիշողու-

ARTSAKH par Amalïe Galst'yan

du 27 Novembre au 8 Janvier 2023

Vernissage le 27 Novembre 2022 à 12h

Cathédrale Saint Jean-Baptiste 15 rue Jean Guayon 75008 Paris

EXPOSITION

թյուն է: Որովիս հայ արվեստագետ` Ամալիի նորածնությունը եւ այս ցուցահանդեսով աշխարհի ուժակովությունը հրավիրել այն սղառնալիքի վրա, որին հայ ժողովուրդը բախվում է ամեն օր: Ամալի Գալստյանի ԱՐՑԱԽ խորագիրը կրող ԱՇԽԱՐՁԸ ՁԻ ԿԱՐՈՂ ԼՈՒՌ ՄԱՍԸ, ԿԱՆԳՆԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՂԹԻՆ կարգախոսը ուղերձ է, որովիս Ժողոված` հայկական մշակութային կոթողների ոչնչացմանը, Արցախում հայկական հետերը վերացնելու Աղբրեջանի ֆաղափականությանը` վերջ սրվի:

Մ. ԺԵՆԱ ՄԱՏՈՒԿՅԱՆ 30.11.2022

ՀԱՍՍԻԿ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

«Կանդիդակի» սիմֆոնիկ նվագախումբը ներկայացրեց այլազգի հինգ հեղինակների նոր ստեղծագործություններ

Կոմիտասի անվան Պետական կոնսերվատորիայի ուսանողներից, ինչպես նաև հայաստանյան այլ նվագախմբերում ներառված երաժիշտներից ձեռավորված «Կանդիդակի» սիմֆոնիկ նվագախումբը օրերս Արամ Խաչատրյան համերգասրահում կայացած համերգին ներկայացրեց այլազգի հինգ կոմպոզիտորների նոր ստեղծագործություններ: Նվագախմբի հիմնադիրը եւ գեղարվեստական ղեկավարը Երեւանի կոնսերվատորիայի 3-րդ կուրսի ուսանող 27-ամյա Զավեն Զյուլեմ է: Պարսիկ դիրիժորին ոչ միայն հաջողվել է բավական կարճ ընթացքում ձեռավորել երաժշտարվեստում բավական լուրջ հասց ներկայացնող այս նվագախումբը, այլ նաև գրավիչ հարթակ է ստեղծել՝ օտարազգի կոմպոզիտորների երաժշտական երկերի մոնտաժերում անցկացնելու համար: Նվագախմբի՝ նախորդ մի քանի համերգներին արդեն իսկ կայացել են ներկայումս ակտիվորեն ստեղծագործող մի շարք օտարազգի հեղինակների մեծ կազմերի գործերի մոնտաժեր, նաև հնչել են համառոտագրապիկ երաժշտարվեստի հսկաների ստեղծագործությունները: «Կանդիդակի»

նվագախմբի սարեվերջյան համերգին երեւանյան բեմին հնչեցին գերմանացի՝ Տեոֆան Կրուսի «Պալմ» («Սաղմոս») սիմֆոնիկ երկը, արաբ Աբդուլախալաֆի (Զուլեթ) սիմֆոնիկ ժողովրդական Անսոնիո Բոնոյի «Հրավառություն»-ը (Fierworks), Ալբերտ Մա

լինարիի «Սո ավտո օսուրո» ստեղծագործությունը, Նոր Զելանդիայից Ադրիեն դը Կրոյի Սիմֆոնիա թիվ 1-ը: Տարբեր ազգային մտածողությունների, գաճազան երաժշտական ձեռագրերի սեր, մասնագիտական տարբեր փորձառությամբ հեղինակների երկերը Հայաստանում նկատելիորեն ակտիվ

գործող երիտասարդական այս նվագախումբը կատարեց բավական սահուն անցումներով, ակնառու ջանադրությամբ եւ Պասախանասլույսով: Համերգի ավարտին նվագախումբը կատարեց համառոտագրապիկ երաժշտարվեստի երեւելիներից մեկի՝ Անսոնիո Դվորժակի 9-րդ սիմֆոնիան:

Յեղաստանությունից փրկվածների մի փառաշեղսոնի օտարապիղ է Աննան, որը Պահլավանում է հայի ամենաբարձր որակները բուն ամերիկյան միջավայրում: 40 տարի ամբողջ Նյու Յորկում՝ նա գարնանախորեն անթերի սիրադասում է թե՛ արեւմտահայերենին, թե՛ արեւելահայերենին, նրա սան ամեն անկյունը հայկական ոգով է ամրում: Աննայի հարկի ճակ հավաքվող նրա ընկերներից յուրաքանչյուրը հայ մշակույթի մի-մի շահակիր են՝ թարգմանիչ եւ երգահան **Պերճ Թյուրաբյանը** իր կնոջ՝ **Անահիտ Դաւեսենցի** հետ (գրող խաչիկ Դաւեսենցի դուստրն է), բեմադրիչ Վարդան Գառնիկյան ու իր կինը՝ **Անահիտը**... Ի դեպ, Նյու Ջերսիի Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» թատերախմբի գեղարվեստական ղեկավար Վարդան Գառնիկյանի հրավերով վայելեցի Բրոդվեյի աշտանային թատերաբեմի ամենասիրված մյուզիկներից մեկը՝ «Ալդրից», 103 տարեկան «Նյու Ամսթերդամ» բրոդվեյյան թատրոնում: Աննայի հետ այցելեցին նաև Նյու Յորքի Սուրբ Վարդան եկեղեցին, եղանք Հայկական առաջնորդարանում, որտեղ ծանոթացա դիվանադասի՝ Վարդան Մասթոնյանի հետ, ուր մեր հեղինակած գրքերի գրքափոխանակությունն իր ունեցած: Վարդան Մասթոնյանի ավանդն անգնահատելի է հայագիտության ոլորտում՝ բազմաթիվ գրքերի, թարգմանությունների, աշխատությունների հեղինակ է: Մի համեստագույն անձնավորություն, որի հետ բովանդակալից եւ մտահոգ գրույց ծավալեցին՝ ազգային հարցերի շուրջ: Իր վերջին՝ «Աշխարհի կինը. Արմեն Օհանյան» անգլերեն գիրքը հեղինակել են իմ լավ բարեկամ, հայագետ **Արծալի Բախչինյանի** հետ համատեղ:

Բրոդվեյյան անուռանալի առաջնայան

ինչպես նաև իր մշակութային գործունեության համար նա արժանացել է ֆաղապիսի սենսացի եւ նահանգադասի գնահատանին: Նրա անձի հանդեպ մեծ դասկառանգը զգացվում էր ամենուր: Սուրբ Սահակ եւ Մեսրոպ եկեղեցու ֆահանգն՝ **Տեր Ընդրիզը**, իմանալով որ մատեսոյի հյուրն է զանվում եկեղեցում, կիրակնօրյա Պատարագից հետո անստանալիորեն իր մոտ կանչեց եւ հանդիսավորությամբ ներկայացրեց ինձ եկեղեցում հավաքված հայ համայնքին: Մատեսո Պետրոսյանը Պոլիդենսի Սուրբ Սահակ եւ Մեսրոպ եկեղեցու մշակութային եւ երաժշտական սնունդն է, նաև Բոսոնի հանրահայ «Երեւան» նվագախմբի ու երգչախմբի գեղարվեստական ղեկավար-դիրիժորն է, Ռոդ Ալլենդի երաժշտական փառասոնի հիմնադիր-նախագահն է: Մատեսոյի ավանդը գնահատված է ԱՄՆ-ում, սակայն կարելու է, երբ հասկադես հայրենիքում եւ գնահատվում՝ վերջերս մատեսոն Հայաստանում արժանացավ ՀՀ Մշակույթի վարչակազմի գործիչ կոչման, ինչի կադակցությամբ մեկ անգամ եւս ջերմորեն շնորհակալում են նրան: Տիկին Ժաննա Գեղամյան-Պետրոսյանը միեւնույն եկեղեցու մշակութային եւ կրթական ծրագրերի ղեկավարն է, ուր գործող արվեստի դպրոցում հայերի դաստիարակություն եւ կրթություն ստանալու հնարավորություն ունեն հայ երեխաները՝ դարի խումբ, երգչախումբ, նկարչություն, երաժշտական գործիքների ուսուցում եւ այլն: Այս ամենով հանդերձ՝ Պետրոսյան ընտանիք

րան՝ ավելի քան 40 հազար գրքով: Թանգարանը առհասարակ հայոց մշակութային օջախ է, ուր մատեսո Պետրոսյանի եւ Պերճ Զեֆիջյանի ջանքերով հաճախ ընթանում են սարատասակ համերգներ: Պե՛տ Է նեւել, որ թվաժա անձեղից յուրաքանչյուրը օտար ավերում մի ամբողջ ինստիտուի դեր է խաղում հայադասիտանության գործում:

Հայրենիք ունենալու գինը

Միացյալ Նահանգներ այցս բովանդակալից էր ու հիւվող: Ներկայացումը սիրվեց ամերիկյան միջավայրում, սակայն ինձ հիացրեց հասկադես հայ համայնքի ջերմ ընդունելությունը, արձագանքը ղեղի ունեցածին: Առաջնայան-դից առաջ լինելով հյուր Բոսոնի հայկական երգչախմբին՝ հետագայում իմացա նրանց ոգեւորության մասին ու շնորհակալությամբ ստացա նրանց ջերմ շնորհակալությունները: Առհասարակ, ԱՄՆ-ի նշալ ֆաղապներում հայտնաբերեցի հայի գեներն բնորոշ այն ազնվաշուք որակները, որոնք մե՛նք այստեղ՝ Հայաստանում, հիշ-հիշ կորցնում ենք: Ներկայացման հաջողության լուրից ոգեւորված՝ տարբեր ֆաղապների հայերը հետաքրքիրվում էին իրենց նահանգում ներկայացումը շեւնելու հեռանկարով, եւ Նորա Արմանիի հետ մեր ջերմ, աշտանային մյուզիկյան զբոսանքի ժամանակ՝ Լինդլոյն կե՛նսոնում հեռուստատեւությունը սլած հարցազուրկից հետո, դայմանավորվեցին ներկայացմանը կյանք սալ: Նախաձեռնել «Մերտեղս եւ Ջարուիու» ցուցադրությունը ԱՄՆ-ի տարբեր ֆաղապներում եւ առհասարակ՝ տարբեր երկրներում՝ ներկայացնելու համար սփյուռքահայ ֆուրերի կյանքի էջերը, որ խորհրդանշում են հայրենադարձ հայերի մի ամբողջ սերնդի դասնությունը: Նրանցից մեկը Սալոնիկում, իսկ մյուսը խորհրդային Հայաստանում մեծ գին սկեցին անկախ հայրենիք ունենալու համար՝ հույս սաժեղվել, որ իրենց սերունդներին կտանում են արդար, ծաղկուն ու ադասիվ երկիր: Մերտեղս եւ Ջարուիու դասնությունը աշխարհի որեւէ կեսում զանվող հայի՝ հայրենիքը փայփայելու մեծ առաքելության մասին է:

Պետրոսյան ընտանիքը՝ Ռոդ Ալլենդի հայ մշակույթի ղեկավար

Պետրոսյան ընտանիքը Պոլիդենս ֆաղապում ոչ միայն մեծ ավանդ ունի հայադասիտանության գործում, այլեւ ողջ Ռոդ Ալլենդի նահանգի մշակութային կյանքում, որտեղ եւ նահանգադասի կողմից տարիներ առաջ մատեսոն Կոնսանսին Պետրոսյանը դարգեւատրվել է «Տարվա մարդ» դասվակոթ սիդոսով,

